

ACC. NR. M. 10159: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknat av: W. E. Wilhelmsson
 Härad: S. Åbo Adress: Kvidinge
 Socken: Kvidinge Berättat av
 Uppteckningsår: 1946 Född år 1868 i Brunnby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Kalendern och dess märkeslagar

N. M. 72.

Före 1800: kalens början var det nog ett fåtal af landsorts befolkningen som ägde almanackor. Förvidt jag har dömmat blif bruket af sådana ant vanligare framför 40: kalen då de flesta hem nog försägo sig med det litte häftet. Det berättas att folket från Färdberket en gång kom en dag för tidigt till Gulstam i Kvidinge; denna gård ligger mycket afvägset uppse på Läderåsen. År 1847 försaldes almanackan i Helsingborg hos bokhandlaren Torén, samt 1853 i Engelholm hos bok. Ling. "Äfvensom till Allmänhetens ännu större bekvämlighet, tillgång inom församlingarna blifvit erbjuden enligt Kundöfvelse i alla Rikets kyrkor, hvarjörntan Bokbindarna i ständerna och på Landtmarknaderna dermed äro försedda." För vår art vidkomman-

Skriv endast på denna sida!

de, gjordes inköpet af almanackan, nog ofstret vid allmogens handels-
roror till Helsingborg. Mycket ofta såg man dessa små häften,
medelst en genomstucken tråd upphängda på dörrposten till köks-
dörren, der lättas hushands och utom småbarnens häcksvidd. Många
sluderade dem säkert de flesta dagar. I mitt hem var det ej så,
far och mor trodde ej på att det, som förbands vid de olika onär-
kesdagarna och detta i sin ordning gör att jag aldrig fick inpränt-
at i minnet dessa gamla märkliga tecken. I ~~af~~ almanackorna
gjordes anteckningar af di verses slag, dock har jag aldrig sett någon
med uppgifter om väder teken: Deremot om årets gröda, årets långsam-
manskrivanden, markgångspriser, Bömslags texterna, kår och utdämning
m. m. Vidare t. ex: "Bösa vara d: 20 april; Lusse pantofflar d. 26
april; Lådste korvet d. 17 Maj; och Lillsvidt d: 25 Maj - gif o-
iesu froid och Löcka". Kreaturens dräklighets liden brukte au-
smännt äm antecknas i almanackan. Jag har ett bröttital almanackor
från 1840 fram emot 70: talet, som samlats och hopbuntats af en
bonde i staden. Man brukade äsmännt lidvatalaga almanackorna
och gånna dem, men senare lidens mennishor ha förlorat de flesta

Angående mänshäften o.d. vet jag ej, eller har glömt bort, hvad som
sades derom. Jag minns blot att man skulle så ärlig under ny mäns
annars besked de härskakta, andra sade tvärtom. Dem jag hörde ta-
la om väderleksuppgifterna sade med en mun att de aldrig bröt
på deras tillförlitlighet. Jag tror att nya almanackan mottogs med
välvilja. En sak som i äldre tiden var mer beaktad än nu var den
hvarje är förkommande lilla artickelen af allmännyttigt innehåll.
Jag minns hur för första kvarten efter det den nya almanackan var
köpt genomläste densamma och den lästes säkerligen många gånger under
året i de flesta hem, man hade ej så godt om litteratur på den tiden
i landsbyggsbornen. Dessa små artiklar spredde säkerligen upplysning
om mycket, som humanit folket tillgodogjorde efterhand som det utvecklats.
Ett par exempel: 1840 "Om begagnande af så kallat jäst föder til
boskapsren"; 1845 "Om brännvinsens verkan till framförande af sjuk-
dommar"; 1856 och 57, "Undersättelser om det nya Mät- och ångt-
systemet" (Prof. Centner, Pihlsdaler Pihlsmyr). 1874 "Om lifförsäkring.
Pötmånaden var den ~~en~~ enda månad jag vet, som ej sammanföll med
de officiella månaderna. Husdjurens dröktighetslid angafs alltid med

antalet "ugor" (veckor). När det snöade i februari, sade man ofta att "Lofja kissade sin skinnbyxor". Vid sådant väder i mars brukade man säga: "Tor med sitt långa skägg, lochar barnen ut om vägg", hvar för sig jag ej ty mars var ju ej torsnamnad. Utgärningen var allmänt i bruk här på orten och efter den bestämdes i synnerhet vårsädden. Man började 13:da "uga" den 6 april; satte läset 13 och underströpsden 13:de i almanackan och sedan samma veckodag fortsatte man med 12, så 11 o. s. v. Man fortsatte att räkna baklänges, men ej längre än till "fjärde uga" (4:da veckan). Detta egendomliga räknesätt af tiden användes af bonden långt efter enskiftet, hvarje sädeslag skulle säas i sin bestämda uga, om det var möjligt, så tidigt som möjligt. Men kunde man säa, bättre det, sedan "den var hvarken uga eller dag igen", d. v. s. hur sent som helst. Ingen annan sådan räkning förekom under året. "Flör" (lin) skulle säas den 18 eller 20 maj — To-Erik och To-Lina ("lö" egentligen ull, men äfven linstigar.)

Märkesdagar: Fryser det den 9 mars, blir det frost i 40 dagar näst; regnade det den 27 juli eller 1 augusti blir det regn i sju veckor. Jag minns en gubbe som gälet om sä var fattet. Olof skulle ge kaka om

Erik gaf ax. Man talade om "Larsmassa krog" (Larsmassa krog = vä) därmed menade man att den 10 aug var de gamla förälderns födelsedagen. Larsmassa på väsen kommo sevärderna och flyttade Marsmassa. Man väntade ofta på en "Märtem-knuda" (köldknäpp). När stenen har gått (af frost, snö), på hemliga sätt, så varar vintern till "Frost" (Härfruafton). "Maddarna", dagar som präglas af köld och isynnerhet brist. De delas i gamla och nya "maddar". De nya börja 3 dagar före "Hälborgafton", 30 april och fortsätta 3 dagar efter. Sedan vid taga sju dagar som kallas "harsaviner", så komma de gamla "maddarna" som rätta sig efter gamla stilen 30:de april, med lika många dagar och sedan dess "harsaviner" då avslutigen sommaren bör komma. Dessa dagar lefva på folks lipspar än i dag; vid häu väder vid den årstiden säger man ofta: "Buktigt maddavär i dag", eller som en tysk skall ha sagt: "Ingen sommar i Sverige, bara maddar och harsaviner. En märkesdag som strikt iaktogs i min barndom var tredje torsdagen i Tot (mars) då man skulle lägga sig i "darsjus" = dagsjus. Alla de andra märkesdagarna ha glömts bort, hvem man vill fråga vet att det var någonling men komma inte ihåg.

De gamla som få sådant inprintat och väste bestred äro nu borta.

Almanackan för 1840 står tryckt till äfver den äfriga texten:

"Männens upp och nedgång utsättes ej dessa månader emedan de ljusa nätterna för taga dess sken"; detta var under maj, juni och juli.

Detta upprepades ej år 1841, eller följande år.

Almanackan har förlorat mycket af sin aktualitet i min tid och allt mera undan för undan. Jag menar särskildt den lilla, som för var hemmens gode vägledare i många stycken; om man än som de flöta ännu, höger den, så får den ligga tillligger obaktad. Man tittar på väggalmanackan, eller afläser datum på dagens tidning. Man har radion som ger datum, som ger väderleksutsikter väl så säkra som de gamla almanackorna gifvo.